

El títol valor electrònic, especial referència a la lletra de canvi electrònica i a l'actuació notarial⁽¹⁾

Podem afirmar que els títols valors convencionals estan en crisi. No obstant això, aquesta afirmació no implica que no s'utilitzin. És més, mitjançant aquest article, s'analitzen la problemàtica, la naturalesa i la practicitat en la utilització d'aquests altres títols valors denominats «títols valors electrònics» i, més concretament, la lletra de canvi electrònica, tot posant en relleu la intervenció i l'actuació destacada del Notari.

José Luis Gómez Díez
Notari de Palma de Mallorca

L'economia moderna està basada en el crèdit. L'empresari concedeix un crèdit —ajorna el pagament— als seus compradors per augmentar el seu nombre i el seu volum de vendes. Però aquest crèdit no s'immobilitza, sinó que es documenta per acudir a bancs i a d'altres institucions on

poder col·locar-lo, és a dir, es transmet a un tercer, perquè en percebre'n anticipadament l'import, l'empresari pot adquirir noves mercaderies a fi de revendre-les. El crèdit no és estrictament personal, sinó que té un valor patrimonial per a la seva posada en circulació.

De manera molt gràfica, diu Olivençia⁽²⁾ que «l'aparició en la pràctica dels diferents tipus de document que avui agrupem sota la denominació genèrica de *títols valors* no va ser un invent de laboratori jurídic, sinó una creació del tràfic mercantil, precisament per salvar un antagonisme entre les normes del Dret comú i les exigències d'una nova economia». Dit d'una manera més àmplia: «El comerciant crea el seu propi Dret allà on la llei calla» —Radbruch, *Introducció a la ciència del Dret*, 1930.

El cert és que aquest naixement basat en la pràctica ha dut Ascarelli a afirmar que la major contribució del Dret mercantil a l'evolució de l'economia moderna es produeix per mitjà dels títols valors.

Els títols valors van arribar a utilitzar-se en excés. Van proliferar la diversitat i la quantitat, i, de vegades, es van fer immanejables tants títols valors. S'utilitzaven en funcions per a les quals no havien nascut, crèdits impropis en què no hi ha un lliurament de béns o una realització de prestacions que justifiqui l'ajornament, sinó que l'ajornament es fingeix per tal de transmetre'l a un tercer i obtenir finançament a través d'aquest mitjà. Aquestes dificultats es van mirar de superar per part dels professionals que els han de manipular—especialment, les entitats de crèdit i altres intermediaris financers— amb l'ajuda de la comptabilitat i de la informàtica. Aquestes permeten substituir la funció tradicional dels títols valors fent que el dret es transmeti, inclús quan el títol quedi immobilitzat, si és que s'ha emès, i fins i tot que la transmissió del dret es produeixi també en la hipòtesi que el títol no s'arribi a emetre, per tal de poder facilitar, mitjançant la simplificació dels mitjans, l'estudi econòmic de les diferents operacions.

Els títols valors convencionals estan en crisi. Aquesta afirmació no implica que no s'utilitzin, sinó que la seva utilització se circumscriu als casos estrictes en què és imprescindible la seva existència

És per tot això que es pot arribar a afirmar que els títols valors convencionals estan en crisi. Aquesta afirmació no implica que no s'utilitzin, sinó que la seva utilització se circumscriu als casos estrictes en què és imprescindible la seva existència.

Tot l'estudi que es plantejarà tot seguit en matèria electrònica es fa, sobretot, des de la perspectiva de *lege ferenda*, ja que la normativa és escassa. Es parla de *matèria electrònica* perquè avui dia els qui donen suport al ressorgiment dels títols valors ho fan entorn de la figura del títol valor electrònic.

S'esgrimeixen tres tipus de raons:

1. Econòmiques: permeten a l'inversor comprar i vendre en un temps mínim i eviten distorsions en el preu generades per la demora en el lliurament dels certificats emesos o bé

produïdes per l'estalvi de costos de transacció.

2. De control: permeten rebre la informació sobre les transaccions de valors en el mercat secundari en temps real i possibiliten el control de tots els títols emesos per un mateix emissor.
3. Jurídiques: es redueix la possibilitat de frau, en crear més seguretat jurídica, i es pot donar la verificació automàtica del seu contingut i validesa.

L'últim tipus de raons s'ha qüestionat per la doctrina⁽⁶⁾ i, sobretot, per la jurisprudència. Cap document no presencial pot produir més efectes que un de presencial; podrà produir els mateixos, però més no. Un títol o un dret emès per una persona incapacitada, per una persona sense poders o amb suplantació de personalitat té els mateixos problemes tant si és una emissió física com si és electrònica, amb l'agreujant, en aquest darrer cas, que molts dels defectes no es posaran de manifest en no estar present l'afectat. L'actuació electrònica, no presencial, agilitza el mercat, però facilita, per la seva impossibilitat de comprovació immediata, la suplantació i el frau, per tant, cal actuar amb precaucions addicionals pel mitjà en què es produeixen.

Quan es fa una afirmació d'aquest estil, sempre se sol recorre a la crítica basant-se en la necessitat de la superació de la nostra tradició cultural i jurídica, que ens fa defensors del formalisme. Es titlla de *formalistes* els qui fan objeccions, les quals es veuen com si fossin una barrera cultural destinada a desaparèixer.

Res més lluny de la realitat. La crisi econòmica actual ha posat de manifest la condició etèria dels productes electrònics, de l'*e-commerce*, si no hi ha suport real. Un exemple clar són les *subprimes*, en què els productes financers maquillen i oculten la realitat. Actualment, els webs de venda de llibres *online* com ara Amazon comencen a tenir botigues físiques. Es posa en relleu que els mitjans electrònics han de servir d'ajuda, però no pas de patena o de boira que ens impedeixi veure la realitat.

Qüestions a abordar

Amb aquesta perspectiva, ens aproparem al problema de la desmaterialització

en la lletra de canvi. Hi ha tres qüestions a abordar:

1. La desmaterialització del títol valor en la seva emissió i en la successiva incorporació de drets.
2. La desmaterialització de la circulació.
3. L'acreditació del títol valor i els seus drets: l'acreditació de la regular circulació i l'exercici de l'acció canviària.

Sense acció canviària, la implementació de modalitats de títols valors basades en el comerç electrònic no té sentit.

La primera llei als Estats Units sobre la signatura digital, denominada Utah Digital Signature Act, publicada el maig de 1995 per l'Estat de Utah, equiparava el valor probatori d'un missatge de dades amb un de paper, sempre que contingui una signatura digital confirmada mitjançant la clau pública inclosa en un certificat que hagi estat emès per una autoritat certificadora autoritzada. No s'hi preveia el reconeixement de certificats estrangers, només s'esmentava que la Divisió de Comerç Electrònic pot reconèixer l'autorització emesa per autoritats certificadores d'altres estats—dins de la Unió.

El Comitè de Seguretat de la Informació de la Divisió de Comerç Electrònic de l'American Bar Association va emetre, l'agost de 1996, la *Guia de signatures digitals*. El 15 d'agost de 1997, la Conferència Nacional de Comissionats sobre Dret Estatal Uniforme va elaborar la Uniform Electronic Transactions Act, la qual es va aprovar el 30 de juliol de 1999. El 4 d'agost del 2000 es va aprovar la Uniform Computer Information Transactions Act, la qual es troba en procés d'adopció pels diversos estats de la Unió Americana. El 30 de juny del 2000 s'emete l'Electronic Signatures in Global and National Commerce Act, vigent a partir de l'1 d'octubre del 2000, i així successivament.

A la Unió Europea, el tema del comerç electrònic ha estat regulat per la Directiva del Parlament Europeu i del Consell—1999—, la qual va establir un marc comú en el camp de la signatura digital per a tots els estats membres. El seu objectiu va ser el de garantir el bon funcionament del mercat interior en l'àrea de la signatura

digital, en instituir un marc jurídic homogeni i adequat per a la Comunitat Europea i definir criteris que van fonamentar el seu reconeixement legal.

La necessitat de regular el sistema per la dificultat de la seva prova i de la seva complexitat tècnica posa en relleu obstacles als quals ens afrontem.

En l'era de les telecomunicacions, de la informàtica o de la revolució tècnica —avui denominada *època de les xarxes socials*—, apareix el fenomen denominat *paper crisis*. No és un fenomen recent, ja que sorgeix el 1937 a Alemanya, on hi havia un sistema de dipòsit de títols que acceptava la transferència d'aquests sense entregar-los; va seguir a França el 1949, on es va fundar la Sicovam —Societat Interprofessional per a la Compensació de Valors Mobiliaris—, a la qual es podien entregar els títols de manera facultativa, i es va anar incorporant a diferents ordenaments nacionals. Aquests sistemes es van anar mantenint i, amb diverses adaptacions, es van anar substituint per anotacions en comptes, que van suposar, amb caràcter definitiu, la desaparició del paper en els títols que cotitzaven en el mercat secundari i en els emesos en massa per les grans corporacions i empreses.

De veritat que això ha suposat la desaparició del paper?

No, mai no s'ha fet més ús del paper que avui, amb les múltiples impressions dels correus i documents electrònics. L'únic que s'ha facilitat és la comprovació i la circulació, però el paper no ha desaparegut en la mesura que hi ha la necessitat dels certificats que acreditin drets per fer-los valer davant de tercers i davant dels tribunals.

Aquest fenomen de desmaterialització no ha arribat a tots els títols valors per igual, tot i que es comença a parlar en el Dret anglosaxó del *xec electrònic*. Concretament, en el nostre ordenament jurídic, la desmaterialització al·ludida només és entesa respecte d'aquells títols que són cotitzats i negociats en els mercats secundaris.

La desmaterialització dels títols, de quina manera afecta les característiques tradicionals dels títols valors?

Si resumim la incorporació del dret al títol, això implica les conseqüències següents:

1. S'adquireix el dret nascut del document mitjançant l'adquisició del dret sobre el document.
2. Amb la transferència del document es transfereix necessàriament el dret cartular.
3. Sense la presentació del document no es pot obtenir el compliment de la prestació.
4. La destrucció del document pot comportar la pèrdua del dret cartular.
5. La penyor, l'embargament i els altres vincles sobre el dret s'han d'incloure en el títol.

En un títol valor emès informàticament, el suport paper és substituït per l'ordinador i el seu llenguatge binari.

Això comporta com a conseqüència primera que en aquests la signatura autògrafa no hi és. L'autoria, per tant, es basa en la confiabilitat del sistema: el fet que hi intervingui una entitat de certificació, que s'utilitzin algorismes encriptats i que la possessió de les claus que encripten i desencripten estiguin sota el control de l'emissor del document porten, *prima facie*, al convenciment probatori, més enllà de dubtes raonables, que el consentiment ha estat emès per qui pot i ha d'obligar-se.

No hi ha documents privats i públics, i una altra categoria, que és «electrònica»; aquesta última categoria com a gènere a part no existeix

És un problema de prova. L'article 3, apartat 4, de la Llei 59/2003, de 19 de desembre, de signatura electrònica, diu: «La signatura electrònica reconeguda tindrà, respecte a les dades consignades en forma electrònica, el mateix valor que la signatura manuscrita en relació amb els consignats en paper». Aquest article no diu res més del que diu. No cal veure-hi cap transformació del document o títol valor per molta signatura electrònica que porti ni per a bé ni per a mal: és el mateix

que la signatura manuscrita, però, igual que la signatura manuscrita, admet prova en contrari no només pel fet de la falsedat de l'estampació de la signatura, sinó també pel contingut nul o anul·lable de la resta del document. És a dir, no hi ha documents privats i públics, i una altra categoria, que és «electrònica»; aquesta última categoria com a gènere a part no existeix. Aquest mateix article, en el seu apartat 2, afegeix: «La signatura electrònica avançada és la signatura electrònica que permet identificar el signatari i detectar qualsevol canvi ulterior de les dades signades, que està vinculada al signatari de manera única i a les dades a què fa referència i que ha estat creada per mitjans que el signatari pot mantenir sota el seu control exclusiu». Se segueix en l'àmbit de la prova.

Submergim-nos ara en el camp de la pràctica del Dret positiu.

Quins problemes planteja una lletra de canvi electrònica?

1. Un de formal

L'article 27 de la Llei 32/1980, de 21 de juny, desenvolupat en part per l'Ordre Ministerial de 27 de juny de 1980 i reiterat en els articles 33 i 37 del Text refós de la Llei de Transmissions Patrimonials i Actes Jurídics Documentats, com també l'article 819 de la Llei d'Enjudiciament Civil, declaren que només és procedent el judici especial canviari si la lletra en la qual es pretén fundar «reuneix els requisits previstos a la Llei canviària i del xec».

En efecte, el lliurament de lletres de canvi queda subjecte a l'impost i els lliuradors estan subjectes al seu pagament mitjançant l'ús de models oficials —aprovats per últim cop mitjançant l'Ordre de 30 de juny de 1999, BOE de 16 de juliol de 1999— de la classe corresponent a la seva quantia. Si no es fa així, sembla que la lletra perdi la possibilitat d'accedir al curs processal privilegiat que suposa el judici canviari regulat als articles 819 i següents de la Llei d'Enjudiciament Civil —així, expressament, l'art. 37 del Reial Decret Llei 1/1993, de 24 de setembre—, al marge de les sancions fiscals que puguin correspondre. No obstant això, és una matèria controvertida, i a les audiències provincials no hi falten sentències que entenguin que l'incompliment del requisit de la correcta liquidació del timbre no impedeix l'accés

de la lletra al judici canviari previst a la Llei d'Enjudiciament Civil, per entendre que el judici canviari no és un vertader judici executiu, sinó un monitori especial—Sentència de l'Audiència Provincial de València de 6 de maig del 2002. Altres sentències mantenen el contrari —la Sentència de l'Audiència Provincial de Barcelona de 20 de juliol del 2005 i, sobretot, la Sentència del Tribunal Suprem de 10 de juliol del 2009⁽⁴⁾.

Però és que, a més de la falta de timbre, que és el que debaten aquestes sentències, faltaria l'ús del model oficial en una lletra de canvi.

Per tant, qualsevol actuació de futur de *lege ferenda* ha de preveure l'automatització del pagament del timbre i la normalització del model electrònic.

2. Un altre de material

Una entitat de prestació de serveis de certificació reconeguda, juntament amb una utilització d'una signatura electrònica avançada, ens pot dur a la certesa que una determinada emissió de voluntat és d'un individu determinat, i aleshores estariem a l'empara de l'article 3 de la Llei 59/2003, sobre signatura electrònica. Això produiria els mateixos efectes que una signatura manuscrita. Però això i res, en l'àmbit d'una lletra de canvi electrònica, és el mateix.

Hi ha una desmaterialització del títol en la seva emissió i emissions subsegüents de declaracions de voluntat, i en la circulació, i això, sense més previsions o controls, suposa un risc inadmissible per a la circulació segura del títol valor.

Pensem en totes les anotacions en compte dels títols valors dels mercats secundaris, com ara la borsa. Sempre hi ha una entitat de registre on es van dipositant i inscrivint les diferents transaccions i els diferents negocis jurídics sobre el títol valor i els drets que aquest conté. N'hi hauria prou amb una signatura electrònica avançada per automatitzar les anotacions, però, en canvi, la Llei no prescindeix de la gestió d'un registre material per un tercer. Quin és el motiu? Que en qualsevol moment es pugui consultar la situació de titularitat i de legitimació dels drets.

Els arxius informàtics tenen la gran virtut —que, en aquest cas, és un defecte— de poder-se reproduir múltiples vegades o copiar. Si no hi hagués un lloc on consultar de manera inequívoca la titularitat i la legitimitat d'un títol, qui impediria al posseïdor de l'acció 12.257 de Telefónica, per exemple, transmetre-la dos milions de vegades? La signatura electrònica avançada l'únic que garantirà a l'adquirent és que el transmissor és un determinat individu, però no li assegurarà que el dret es manté en el moment de la transacció a aquesta persona.

Això, portat al territori canviari, vol dir que una persona podria fer diversos endossos d'una lletra de canvi electrònica, i això produiria línies de circulació paral·leles, que, a més a més, es poden, al seu torn, desdoblir.

Si no hi ha normativa garantista, difícilment trobarem una sortida. Les solucions actuals responen a unes necessitats de mercat i porten uns costos que el mateix mercat assumeix pel fet de ser rendibles.

En tot allò que és mercat secundari, com ara la borsa, la Llei 24/1988, de 28 de juliol, reconeix la possibilitat de les anotacions en compte. Es regulen les entitats de registre en tota la legislació complementària. Hi ha una raó econòmica que permet al sistema establir tot un entramat de registre i emissió de certificats en què s'hi recullen els diferents drets. Un entramat que té un cost per a les diferents societats afectades, però també els suposa uns beneficis.

En el tema d'altres títols valors, com ara la lletra de canvi o el xec, no està tan clar. El Reial Decret 1369/1987, de 18 de setembre, crea el Sistema Nacional de Compensació Electrònica, en virtut del qual es consideren presentats al cobrament els diferents efectes gestionats pels bancs —lletres de canvi, xecs i pagarés— «en el moment en què l'entitat tenidora o ordenant cursi comunicació per via electrònica a l'entitat lliurada domiciliatària o destinatària». Desapareix la manipulació i l'entrega dels documents físicament existents, però això té una raó òbvia en l'estalvi dels costos de transacció bancaris. És un sistema per i per a benefici de l'esquema financer oficial.

Però la lletra de canvi i el pagaré tenen vida pròpia, entre particulars. I, en aquest

cas, com s'articula un sistema de control al marge dels emissors? No hi ha cap sistema actual que ho garanteixi. Entre altres coses, perquè, si no s'articula bé, com i qui hauria d'assumir el cost del sistema?

Lege ferenda, cal dir que la regulació del procés és una magnífica oportunitat per revifar l'ús de la lletra de canvi.

L'Estat espanyol o la Unió Europea haurien d'establir una Entitat Pública de Dipòsit i Registre de Lletres de Canvi Electròniques. Això facilitaria, d'una banda, el pagament de les taxes o els timbres i, de l'altra, garantiria que no hi hagi duplicitats de drets

L'Estat espanyol o la Unió Europea haurien d'establir una Entitat Pública de Dipòsit i Registre de Lletres de Canvi Electròniques. Això facilitaria, d'una banda, el pagament de les taxes o els timbres, ja que l'emissió aniria unida a la taxa corresponent, i, de l'altra, garantiria que no hi hagi duplicitats de drets. Les taxes i els timbres cobrats mantindrien el sistema i comportarien uns ingressos que actualment s'estan perdent per als diferents estats.

Cada transmissió o emissió de voluntat s'hauria de comunicar a aquesta Entitat Pública i això generaria automàticament un identificador digital que quedaria indefectiblement associat al títol valor, de tal manera que, quan l'individu pretengui transmetre amb la seva signatura avançada una lletra de canvi electrònica, automàticament es comprovi si és l'identificador digital vigent, la qual cosa respondria de la legitimitat de l'actuació.

En l'era de l'economia global en què vivim, això facilitaria que un comerciant o un particular, en compliment d'un contracte subscrit, pugui enviar una mercaderia o un bé a un altre i emetre a càrrec de l'adquirent una lletra de canvi electrònica, que després pugui descomptar amb tota fiabilitat en una entitat financera. Els costos i els riscos de pèrdua en el transport d'un títol valor quedarien minimitzats, la qual cosa seria un revulsiu important o un impuls per a les lletres de canvi, però també exigeix articular un sistema de registre consistent i àgil.

Què podríem aportar els notaris al sistema? Quina seria la nostra funció?

Els problemes en el tema de contractació electrònica ja van ser posats en relleu pel Dr. Hans-Dieter Veasen, President de la Bundesnotarkammer —Cambra de Notaris alemanya—, en el seu discurs de benvinguda al segon fòrum sobre «Les relacions jurídiques per via electrònica», realitzat durant el XXI Congrés Internacional del Notariat Llatí, celebrat a Berlín, Alemanya, del 28 de maig al 3 de juny de 1995: «Les relacions jurídiques per via electrònica han fet néixer estructures que permeten concloure actes jurídics de manera totalment nova. En els camps de prescripció de la forma, de l'atribució de les declaracions de voluntat, de la repartició dels riscos de responsabilitat, de l'acord de documents electrònics com a prova en un procés —per esmentar només alguns exemples—, han sorgit de passada algunes preguntes, a les quals cal trobar-hi una resposta satisfactòria».

En efecte, davant d'aquests esdeveniments, que ja es donen a la societat, cal trobar un suport jurídic suficient que aportï certesa a l'acte, confiabilitat i seguretat a les parts i permanència i registre del document.

La contractació per via electrònica, per cert, no està exempta dels riscos que comporta una manipulació —en el moment d'enviar el document o posteriorment—, un frau o una fugacitat.

Quan, en un sistema de compensació financer, una entitat accepta compensar sense veure els xecs, les lletres de canvis o els pagarés que li comunica l'altra entitat, ho fa sobre la base que totes dues entitats estan acreditades dins del mateix sistema de compensació, que responen a unes praxis i uns codis deontològics que fan improbable el fet de presumir que aquests títols valors no estan en el seu poder i que, a més a més han estat diligents en la seva manipulació. Aquest cercle és tancat o *numerus clausus* i, per tant, regulable i controlable internament.

Això, entre particulars o societats, que poden pertànyer o no al mateix gremi, és impossible. Si presumim que existeix un Sistema Públic de Registre de Títols de Pagament Electrònics, la signatura elec-

trònica permetria provar que el títol valor existeix i que aquest particular o aquesta societat n'és el titular, però el que no es podrà saber en cap moment és que s'ha estat diligent en la seva manipulació o emissió. És a dir, no se sabrà si el títol valor electrònic respon a una transacció existent en la realitat ni si, a més a més, s'ha estat escrupolós, que no vol dir sense escúpols, en la manipulació i l'emissió del document. No hem d'oblidar mai que en una lletra de canvi electrònica, a part del lliurat i el lliurador, que normalment es coneixen, hi poden haver terceres persones. Tampoc no hem d'oblidar la història recent de la utilització i l'abús de la lletra de canvi per a altres finalitats diferents de la de pagament, que com a conseqüència va acabar morint d'èxit: lletres de piloteig, emissió esbojarrada d'aquestes sense un tercer que estudiï la solvència i el risc d'impagament del deutor, descomptes com una manera d'obtenir crèdits, acusació de falsedat de les signatures com a sistema per retardar pagaments, etc.

Això ja va fer decaure la lletra de canvi, deixant-la en allò que es coneix com a «paper mullat». Aquests problemes cal elevar-los al quadrat en una lletra de canvi electrònica, ja que aquests mitjans ofereixen més facilitat per a l'emissió i la reproducció.

En la desmaterialització del títol valor i la seva circulació, hi ha un moment molt delicat que pot comprometre en el futur el document, que és el moment de l'emissió

A on vull arribar? En la desmaterialització del títol valor i la seva circulació, hi ha un moment molt delicat que pot comprometre en el futur el document, que és el moment de l'emissió.

L'accés a un hipotètic Registre de Títols Valors, com ara la lletra de canvi electrònica, s'ha de realitzar d'una manera àgil i segura. El Notari podria ser la finestra única que permetés plasmar les declaracions canviàries, transmetent-les ell mateix amb la seva signatura electrònica al Registre de Títols Valors. Actualment, ja ho està fent amb el Cadastre, amb les comunicacions als jutjats i amb diferents

administracions públiques. El Notari és un tercer de confiança, dotat d'autoritat pública, que, mitjançant la seva signatura, pot comunicar diferents fets al Registre de Títols Valors, com ara l'emissió de la lletra, un aval, un endós, etc. Això no implica que tot hagi de passar pel Notari. L'individu, un cop identificat pel Notari i un cop transmeses les seves dades i els seus drets al Registre de Títols Valors, mentre, segons aquest Registre, sigui titular del dret, pot fer, amb la seva signatura electrònica, diferents declaracions canviàries que l'afecten a ell —com ara la domiciliació, per exemple—, sense altre mitjà que el de la comunicació a través de la seva signatura electrònica reconeguda, que abans ja haurà acreditat davant del Notari i aquest, al seu torn, l'haurà comunicat al Registre.

Evidentment, l'endós en blanc, en aquests casos, desapareixerà, perquè les normes serien les que regeixen els registres públics i, per tant, es basen en el *tracte successiu*.

En el cas d'un acord comercial en què diversos comerciantes s'intercanviïn mercaderies i que per cobrar-les s'emetin lletres de canvi electròniques, n'hi hauria prou amb l'actuació notarial en l'acord marc. Els comerciantes, un cop identificats i dins dels límits de l'acord marc, podrien, amb la seva signatura electrònica, emetre lletres de canvi. Això sí, quan una de les lletres se surti del circuit —per exemple, per un endós ple—, aquests exigirien la declaració del titular davant del Registre perquè quedés constància que no li són oposables a aquest tercer, en principi, les excepcions dels titulars canviaris anteriors. En l'exemple, si jo remeto mercaderies per valor de 200.000 euros i expedixo títols valors, puc, si els cobro, dir-ho i tornar a enviar de nou mercaderies i emetre nous títols valors dins dels límits de l'acord marc. S'entén que les lletres estan en el meu poder i que, per tant, puc manifestar que les he cobrat, però si endosso les lletres a un tercer, s'ha de formalitzar, perquè ja hi intervén una altra persona diferent de l'acord marc: se suposa que he transferit els meus títols i, per tant, les declaracions de pagament que jo faci respecte d'això no són suficients, no les puc fer jo. És a dir, si de la partida de 200.000 euros jo n'he endossat 50.000, calen garanties especials. Quan els títols són físics, es presenten al deutor, i això per si sol té garanties suficients. En un títol electrònic, la comunicació de presentació a cobrament es fa per ordinador. En aquest

cas, quina garantia té el deutor que el presentant és l'actual titular legítim? Si, després del seu cobrament —que estarà automatitzat, en ser electrònic—, es presenta un nou titular amb dret comunicat a l'Entitat de Registre, i que l'únic que ha fet és presentar-lo a cobrament un dia després, com li denegarem el pagament? L'endossant em tornarà els diners? Calen més garanties. La intervenció notarial permet afegir als acords marc clàusules que tinguin per finalitat la comunicació al deutor per la seva eficàcia dels endossos i que això es faci d'una manera fefaent.

No n'hi ha prou només amb l'aplicació de la teoria de la lletra de canvi per garantir que la comunicació se'm farà quan es presenti la lletra de pagament. Ni me n'adonaré. La presentació s'automatitzarà, segurament, en un compte corrent. Si ens fixem en tota la legislació sobre anotacions en compte, l'exigència del *tracte successiu* per garantir el tràfic jurídic fa que, a la pràctica, els títols al portador només siguin al portador en teoria.

En un sistema electrònic, les lletres que s'emetin en acords marc o per compliment de contracte ens podrien fer pensar que són davant de rebuts electrònics, però això no és així. Fan una funció semblant mentre no s'endossin i, per tant, el seu tenidor pot donar carta de pagament o acusament de recepció, però no deixen de ser lletres de canvi i, essencialment, endossables, i si es produeix l'endós, caldria documentar-lo d'una manera certa per evitar vies paral·leles. Es podria acudir al Notari, per exemple.

La intervenció notarial suposaria, en moments com el que vivim, socialitzar el risc d'una manera més segura mitjançant la realització d'emissions més àmplies que les estàndards

Però és que, a més a més, la intervenció notarial suposaria, en moments com el que vivim, socialitzar el risc d'una manera més segura mitjançant la realització d'emissions més àmplies que les estàndards.

Posem un altre exemple que permeti entendre el camí.

En aquests moments en què no es venen, es podria arribar a transmetre una

propietat si el mateix venedor n'ajornés part del preu, amb unes garanties que es pactessin i es consideressin suficients. Això ja es pot fer avui, però té la seva limitació, amb el model actual: la basada en l'emissió i la manipulació. Si una persona et deu a tu una quantitat, la fraccionaràs normalment en tantes lletres com terminis li donis per pagar, però en cap moment fraccionaràs més la quantitat —ni encara que paguis el timbre correcte a l'import total de cada venciment, ja que té escala progressiva—, és a dir, d'una manera exagerada, no es pot, si en cada termini et deuen 3.000 euros, emetre 300 lletres de canvi per termini de 10 euros de valor cada una per intentar col·locar, en altres pagaments que devem o en descomptes, part de les quantitats. És una tasca que qualificarem d'impossible, si s'ha de fer de manera manual. Impossible en el seu naixement, perquè en un pagament a 20 anys, amb les premisses esmentades, suposaria l'emissió de 72.000 lletres de canvi, fet que, a més a més, faria impossible la seva manipulació i circulació ulterior: és incontrolable. Però, en canvi, sí que es pot fer de manera electrònica, perquè tant l'emissió com la circulació es poden automatitzar. No cal posar un exemple tan extrem, però n'hi ha prou amb l'exemple per il·lustrar les possibilitats del sistema.

El comerç, perquè funcioni, exigeix seguretat. Per tant, si en el moment de l'emissió hi intervé el Notari, que dona fe que s'ha fet una transacció econòmica, que el venedor ha fraccionat el seu crèdit i ha pres garanties per al cobrament del preu ajornat —condició resolutorià, hipoteques canviàries, etc.—, i això s'enllaça a un fitxer que queda publicat juntament amb l'emissió de la lletra en un registre públic, un fitxer que per a emissions molt concretes podria arribar a gestionar el mateix Notari, permetria una millor circulació de la lletra de canvi electrònica.

Aquí no es conculcaria la Llei de Protecció de Dades. Totes les entitats que cotitzen en borsa han de tenir a les seves pàgines web, a disposició de qualsevol persona que hi vulgui accedir, una sèrie d'informacions per a la seva transparència i el seu bon govern.

L'emissió pressuposaria el seu consentiment per a la publicació, que, a més a

més, és necessària per a la transparència de l'operació.

El camp d'aplicació és molt ampli: no només les transmissions de béns, sinó també els acords marc de col·laboració entre comerciants, amb emissió de lletres de canvi per a pagaments futurs, en les quals es podria seguir el mateix sistema.

Amb això se socialitza el risc i, al seu torn, s'informa degudament dels diferents titulars de futurs drets canviaris. No hem d'oblidar mai que la forma electrònica no implica la desaparició de les garanties canviàries, com la solidaritat dels signataris canviaris. Implica la desaparició del suport físic i la substitució per altres mitjans per tal d'acreditar la legitimació.

El focus sobre l'origen de la transacció ja ha estat posat de manifest per tota la legislació de blanqueig de capitals a Espanya, als Estats Units i a la Unió Europea. Els notaris, els bancs, les joieries, els advocats i altres operadors han de conèixer els seus clients, identificar-los i, a més a més, s'ha de fer constar la procedència de les transaccions.

L'emissió, que en el títol valor és l'origen, és essencial. Si està malament, tot queda condicionat, viciat: una emissió errònia, o que no correspongui a un contingut econòmic, o amb valors incorrectes, a causa de la circulació dels títols valors i, especialment, de la lletra de canvi, té moltes complicacions. Un cop detectat l'error, les solucions són difícils, per no dir impossibles. La lletra o el títol valor poden haver canviat de mans, i com que no sabem quin és el contracte causal subjacent amb la nova transacció, s'exigiria la intervenció judicial per restablir l'ordre i la salvaguarda de drets en cas de conflicte.

En els casos no conflictius, es podria realitzar una intervenció notarial, amb la citació de tots els implicats, la substitució de títols i la inhabilitació dels erronis. No obstant això, en la mesura en què no hi hagués acord de les parts, ja sigui perquè els nous títols no compleixin els contractes causals subjacents, o bé perquè perjudiquin els signataris, es requerirà la intervenció judicial.

Avenços legislatius en altres països en matèria de títols valors electrònics

Per acabar, cal parlar dels avenços legislatius en altres països en matèria de títols valors electrònics. Per exemple, en matèria de xecs electrònics susceptibles d'ús a internet, existeixen actualment dos projectes oficials: el projecte FSTC —Financial Services Technology Consortium—, als Estats Units, i el projecte MANDATE —Managing and Administering Negotiable Documents and Trading them Electronically—, a Europa. Al costat d'aquests projectes, existeixen diverses iniciatives de les grans empreses i companyies informàtiques per facilitar el pagament de les compres a través d'internet, en les quals cal destacar l'ús del Net Check, el Cashier Check i el Check Free.

En línies generals, el funcionament dels projectes esmentats es basa en la substitució del suport tradicional del xec —el paper— per un suport electrònic que permet emetre i enviar el xec al tenidor a través de la xarxa; de la mateixa manera, el talonari de xecs tradicional se substitueix per un portatalonari electrònic de butxaca inclòs en una targeta electrònica. La seguretat d'aquests sistemes es basa en l'ús d'algoritmes criptogràfics que permeten garantir la integritat de les dades contingudes en el xec, evitar les duplicacions i mantenir ocult el número de compte del lliurador.

L'ús del xec electrònic ha de ser pactat amb el banc o l'entitat financera i s'ha d'inserir dins del contracte de compte corrent tal com es pacta l'ús del xec tradicional, ja que en virtut d'aquest contracte l'entitat s'obliga a satisfer al tenidor l'import del xec. Hi ha d'haver una clàusula en el contracte que permeti l'emissió de xecs mitjançant l'ús de la signatura electrònica i que registri les dades relatives a la signatura del lliurador, tal com es fa en els casos de les signatures manuscrites, per tant, caldrà la intervenció d'una tercera part, el prestador de serveis de certificació, als efectes de certificar les dades relatives a la signatura electrònica del lliurador⁽⁵⁾.

A Espanya, l'emissió de la lletra de canvi està subjecta al que es disposa al Text refós de la Llei de l'Impost sobre Transmissions Patrimonials i Actes Jurídics Documentats, de 24 de setembre de 1993, l'article 37 de la qual estableix la necessitat d'estendre la lletra en l'efecte timbrat de la classe que correspongui a la seva quantia; segons això, la lletra de canvi només val com a tal si està confeccionada d'acord amb el model oficial vigent expedit per la Fàbrica Nacional de Moneda i Timbre.

El sistema de l'E-Check permet l'emissió de xecs certificats mitjançant la certificació bancària de l'instrument. Aquest procediment es duu a terme a través de la inserció, per part de la institució financera, d'un segell de garantia avalat amb

la seva signatura electrònica que garanteix al portador del xec l'existència d'una determinada disponibilitat al seu favor; d'aquesta manera funciona el sistema Cashier Check, utilitzat amb més difusió als Estats Units.

El problema que hi pot haver en el Cashier Check és la preexistència dels diners en el compte de qui utilitza el xec, que es reté per cobrir-lo.

En una lletra de canvi com a mitjà de pagament ajornat, això pot ser difícil o fins i tot utòpic.

A Anglaterra, l'estudi del xec bancari es fa dins de la lletra de canvi, és un subtipus d'aquesta. Per tant, les actuacions en aquesta direcció van mostrant el camí per legislar en matèria de lletra de canvi electrònica.

Però, a dia d'avui, tot està per dir i regular. Podríem afirmar que no existeix cap lletra de canvi electrònica. Això sí, no seria una mala idea i, segons el meu parer, si es fa bé, pot suposar el renaixement del sistema.

- (1) Aquest treball s'ha elaborat en el marc del projecte «Títols valors electrònics; en particular, títols canviaris electrònics» (DER2009-11959), finançat per la Direcció General d'Investigació del Ministeri d'Educació i Ciència.
- (2) «La incorporació del dret al títol i la seva desincorporació (anàlisi històrica i dogmàtica)», a Anotacions en compte de Deute de l'Estat, Madrid, 1987.
- (3) Alfredo MORLES HERNÁNDEZ, «Tendencias actuales sobre la desmaterialización de los títulos valores», a *Visión contemporánea del Derecho mercantil venezolano. IV Jornadas Centenarias del Colegio de Abogados del Estado Carabobo*, Carabobo, Vadell Hermanos Editores, 1998; Alberto LA ROCHE, «La prueba en materia de contratación electrónica», LUZ, 2002 —Winizky.
- (4) *Manual de Derecho mercantil*, Manuel Broseta Pont i Fernando Martínez Sanz ed., 2010.
- (5) Es pot consultar un tractament més profund sobre el funcionament del xec electrònic a Isabel RAMOS HERRANZ, «Cheques electrónicos», a *Revista de Derecho Mercantil*, 1998.

